

1. PERUSTIEDOT KOHTEESTA	
1.1. Maisema-alueen nimi	
1.2. Maisema-alueen uusi nimi	Jämijärven kulttuurimaisema
1.3. Kunta	Jämijärvi
1.4. Pinta-ala	4 930 ha
1.5. Aikaisemmat inventoinnit [tekijä,vuosi,arvo]	RKY 1993: Jämijärven kirkon ympäristö Lauri Putkonen, 2005, Maakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristöt: Jämijärven kirkko ja ympäristö, Kontin kulttuurimaisema, Palokoski-Majanlahti-Palolahti kulttuurimaisema, Pitkälähden kulttuurimaisema, Kauppilankylän kulttuurimaisema sekä Narvin lähteet. Rakennusinventointi: Jämijärven ympäristön rakennusinventointi 2011 Elina Ovaska/ Satakunnan Museo
1.6. Päiväysinventoijan nimi	Jenny Alatalo
1.7. Päiväysinventoinnin pvm	19.4.2013
1.8. Arkistointipaikka	
2. MAISEMAMAAKUNTA JA -SEUTU	
2.1. Maisemamaakunta ja -seutu [Mietintö 66/1992]	Lounaismaa / Pohjois-Satakunnan järvisseutu
2.2. Maisematyyppi [Maakunnallinen maisemaselvitys]	Pohjois-Satakunnan järvisseutu
2.3. Kuvailuteksti [Lyhyt kuvaus maisemamaakunnan ja -seudun tyypillisistä piirteistä]	Lounaismaan maiseman peruselementit vaihtelevat rikkonaisesta saaristosta ja kumpuilevista, osittain paljastuneista kallioalueista laajoihin tasaisiin, viljaviin savikkoalueisiin, joilla lukuisat joet kiemurtelevat. Pohjois-Satakunnan järvisseutu vaihettuu kohti Suomenselän karuja vedenjakaja alueita. Seudun verraten metsäistä yleisilmettä elävöittävät monet järvet. Savikoita on alueella niukalti joidenkin pienehköjen jokien varsilla, eivät maanviljelyn edellytykset ole yhtä hyvät kuin muualla Lounaismaalla. Alueella olevia peltomaisemia elävöittävät niiden sijainti järvien ja jokien rantamilla. Verrattain harva asutus on sijoittunut pääasiassa pienten jokien laaksojen tuntumaan.
3. LUONNON OMINAISPIIRTEET	
3.1. Maa- ja kallioperä	Jämijärven kallioperästä suurin osa on graniittia. Alueen keskellä ja itäpuolella on intermediääristä ja felsistä metavulkaniittia. Grangoriittia, tonaliittia ja kvartsidioriittia on pienet alueet etelässä ja idässä. Maaperältään Jämijärvi on suurimmaksi osaksi hienojakoista maalajia eli silttiä ja savea.
3.2. Vesistöt ja ranta-alueet	Jämijärven maisema-alue sijoittuu Jämijärven ympärille. Jämijärvi muodostuu kahdesta osasta, jotka yhdistää Kauppilan kylän eteläpuolella oleva Kauppilanjoki. Järven laskevat lännestä Naurisjoki ja Palojoiki. Järven itäreunasta lähtee Jyllinjoki, joka laskee Kyrösjärveen. Järvenrantaviivan yleisilme on hyvin rikkonainen monine kapeineen niemineen, saarineen, lahtineen ja selkineen. Alue kuuluu Kokemäenjoen päävesistöalueeseen ja Jämijärven etelä- ja länsipuolella oleva Hämeen kangas on valtakunnallisesti merkittävä pohjavesialue.
3.3. Luonnonhistorian erityispiirteet	Alue sijaitsee Hämeen kankaan harjun reuna-alueella. Jääkauden muodostama Hämeen kankaan reunamuodostuma kulkee alueen etelä- ja länsipuolella, jolloin Jämijärvi jää muodostuman pohjoispuolella olevaan mutkaan. Korkeimmillaan kankaasta kohoava harjuno on Jämin ilmailukoulun kaakkoispuolella Soinin harjuna, joka nousee parin kilometrin päässä sijaitsevan Jämijärven pintaa 85 m korkeammalle. Soinin harju ja sen jatke Niiniharju ovatkin korkeimmat Hämeen kankaan harjuista Jämijärven alueella; muilla kohdilla Hämeen kangas on vain 10-20 metriä ympäristöään korkeampi. Hämeen kankaan erikoislaatuisuus on sen harjumaisuus ja karuus. Harjun molemmilla kupeilla on lukuisia pieniä kirkasvetisiä lähteitä, joista mainittavin on Niiniharjun vierellä sijaitseva Uhrilähde. Harjun ja järven väliin jää laajat suoalueet, joita on myös ajan saatossa kuivatettu ja raivattu pelloiksi.
3.4. Kasvillisuustyypit	Alue kuuluu keskiboreaaliseen vyöhykkeeseen. Alueen metsiä hallitsevat havupuut kuusi ja mänty. Hämeen kankaan harjun reuna-alueella on paljon soita.

3.5. Arvokkaat luontokohteet	Hämeenkaan rantavallit on geologisesti edustava luonnonmaisema ja kuuluu valtakunnalliseen harjujen suojeluohjelmaan, Natura 2000. Harju pidetään yhtenä maamme merkittävimmistä harjukokonaisuuksista ja se on suojeltu luonnonsuojelu-, maa-aines-, metsä- ja vesilailla. Jämijärven alueella olevassa Huopasaaresta on osa yksityisen maalla oleva luonnonsuojelualue. Pitkälahti ja Mertionjärvi ovat maakunnallisesti merkittäviä lintujärviä. Luonnonsuojelu alueita ovat Kylmänmyllynlähde, Uhrilähde ja Mielahden lähde.
3.6. Eläimistö ja kasvilajisto	hietaneilikka ja harjukeltaliekko, liito-orava?
3.7. Ilmasto	Alueen vuoden keskilämpötila on 2-4 °C astetta ja vuoden sademäärä keskiarvo on 650-700 mm vuodessa.
3.8. Maisemarakenne	Alueen maisema jakaantuu kolmeen toisistaan poikkeavaan alueeseen. Eteläisin osa on Hämeenkaan harjumuodostelman reuna-alueita, jossa kangasmetsä kohoaa voimakkaasti, luoden maisemallisesti lappimaisen tunnelman. Maisema-alueen kaakkoisessa osassa on parhaiten havaittavissa harjunmaista maisemarakennetta. Keskiosan sydämenä on kiemurteleva saarinen Jämijärvi. Järven savisilla ja rehevillä rannoilla aaltoilevasti polveilevat peltoalue joiden lomassa karuimmilla kohdilla on metsäsaarekkeitä ja suoalueita. Jämijärven maisema on keskiosassa vaihtelevaa ja pienipiirteistä. Laajan pohjoisosan ominaisinta maisemaa ovat lukuisat pienet kalliomaastot, joiden välissä on runsaasti pieniä puroja ja jokia. Pohjoisosan pellot ovat tasaisia ja eroavat selvästi Jämijärven ympärillä olevasta kumpuilevasta viljelymaisemasta.
4. KULTTUURISET OMINAISPIIRTEET	
4.1. Arkeologinen kulttuuriperintö	Alueella tai aivan sen läheisyydessä on 17 muinaisjäännöskohdetta. 16 näistä on kivikautista asuinpaikka. Narvin ja Kylmänmyllylahteen paikka on ajoitettu historiallisen ajan kultti- ja tarinapaikaksi. Muinaisjäännökset sijoittuvat Jämijärven ympärille tai siihen laskevien jokien varsille.
4.2. Maiseman kulttuurihistoria	Jämijärven ensimmäiset asukkaat saapuivat todennäköisesti 1200-1300-luvuilla Hämeenkyröstä ja Ikaalisista. Ensimmäiset asukkaat olivat erämaiden kävijöitä, jotka alkoivat asettua uudisasukkaiksi erämailleen. Keskiajan kuluessa kyröläiset uudisraivaajat ehtivät asettua Jämijärven rannoille. 1560-luvun veroluettelon mukaan Jämijärvellä oli kuusi kylää; Kauppila, Peijari, Konttila, Soini, Kierikka ja Pitkäniemi. Kylät sijaitsevat maanviljelyn ja kalastuksen kannalta edullisimmilla paikoilla. Vuodelta 1553 oleva Kontin talon aitta on ainoa rakennus Jämijärvellä muistona tuolta uudisasutuksen ja eränkävynnin murrosajalta. 1700-l puolivälissä alueen asutus alkoi kasvaa ja väkiluku lisääntyä ennennäkemättömällä vauhdilla niin, että osan Jämijärven asukkaista oli lähdettävä etsimään talonsijoja toisaalta. Kun Kankaanpäänkin seutu oli jo asutettu, oli ainoa raivaamaton erämaa enää Sydänmaan alue. Jämijärveltä alkunsa saaneita Sydänmaan taloja on mm. Tykkö (v.1751), Palojoki (1770), Jämiäluoma (v. 1781) ja koko Vihun kylä (vuosina 1770-1784) sekä useita pienempiä uudisraivauksia, kaikki vuosina 1751-1784 asutettuja Jämijärveltä. Tähän 1780-luvulla saavutettuun kehityspisteeseen asutus pysähtyi taas puoleksi vuosisadaksi, kunnes 1800-l alkupuolella torppien perustaminen toi asukkaita myös kylien välisiin metsämaihin. Uusia kyliä ei kuitenkaan enää syntynyt. Siten voidaankin katsoa koko Jämijärven alueen asutuksen päärunon syntyneen vuoteen 1785 mennessä. Pitkäniemen isojakokartasta selviää, että suurin osa nykyisistä pelloista on jo 1700-luvun lopulla ollut viljeltyinä. Mahdollisesti jo keskiajalla syntynyt helppokulkuinen kangastie Hämeenkaan tie kulki Hämeenkaan- ja Pohjankankaan hiekkaharjuja pitkin Niinisalon ja Karvian kautta Pohjanmaalle. Jo vuonna 1556 Hämeenkaan tien mainitaan olleen raivattu tie. 1650-luvulla tie levennettiin ja parannettiin ratsu- ja postitiekseksi. 1700-luvun alussa Jämijärven Soinin kautta kulkenut tieosa siirrettiin ylemmäs Harjulle. Hiekkapohjaisena tie on säilyttänyt paikka paikoin hyvin vanhan maantien luonteensa. Tie on valtakunnallisesti merkittävä. Keskustan kautta kulkee v. 1865-69 valmistunut Ikaalisten-Jämijärven-Kankaanpään tie ja seudun kulkuyhteydet luotiin pääasiassa 1800-luvulla. 1930-luvun puolessa välissä alueelle kaavoitettiin rautatie.
4.3. Maiseman kannalta merkittävät elinkeinot	Pitkään jatkunut maanviljely ja karjatalous.
4.4. Rakennettu ympäristö	

4.4.1. Alueelle tyypillinen ja perinteinen asutustyyppi	Järvenranta asutusta, jossa tilakeskukset ovat rantapeltojen ylärinteillä tai mäen kupareiden päällä. Pihapiirit muodostavat usein neliömäisiä pihatiloja. Kontin saarimaisella alueella rakennukset ovat harvakseltaan eri puolella aluetta ja alueen viljelykset laskeutuvat loivasti Jämijärveen. Uudet karjatalouden toimintaan liittyvät tilat ovat vanhaan rakennuskantaan verrattuna suuria.
4.4.2. Nykyisen asutuksen suhde muinaisjäännösten sijaintiin	Nykyinen asutus ja muinaisjäännökset ovat alueella erillään. Useat muinaisjäännöskohteet ovat selvästi nykyisen asutuksen ulkopuolella vesistön läheisyydessä. Muinaisjäännösten sijoittumisessa on selvästi nähtävissä, että se on sijoittunut aivan eri paikoille, kuin vanha kyläasutus.
4.4.3. Rakennetun ympäristön inventoinnit	RKY 1993: Jämijärven kirkon ympäristö Historiallisesti arvokas tie: Hämeenkaan-Pohjakankaan tie (Kyrönkankaan tie). Maakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristöt 2005: Jämijärven kirkko ja ympäristö, Kontin kulttuurimaisema, Palokoski-Majanlahti-Palolahti kulttuurimaisema, Pitkälahden kulttuurimaisema, Kauppilankylän kulttuurimaisema sekä Narvin lähteet. Muita merkittäviä rakennuksia: Pappila, Peijari Jämijärven kk, ent. Peijarin kansakoulu, Vihun kansakoulu. Rakennusinventointi 2011: A-kohteeksi luokiteltuja 11 kpl ja B-kohteeksi luokiteltuja 25 kpl.
4.4.4. Muita maiseman kannalta merkittäviä rakennuksia ja rakenteita	Palokosken graniittikvaadereita rakennettu yksiaukkoinen silta on 1800- ja 1900-luvun vaihteesta. Muita?
4.5. Perinnemaisemat	Jämijärvellä on kolme maakunnallisesti merkittävää perinnemaisemaa; Lehtisaaren laitumet (M-), Uimaluodon rantalaidun (M-) ja Isot Levät (M-). Paikallisesti merkittäviä perinnemaisemia on viisi kappaletta; Pitkälahden rantaniitty (P+), Lepistön laidunsaareke (P+), Uusitalon laidun (P+), Katajiston niitty (P-) ja Soinin rantaniitty (P+).
4.6. Identiteettitekijät, symbolitekijät	Onko näitä?
4.7. Matkailu- ja virkistyskäyttö	Alueen monimuotoiset matkailu ja virkistys mahdollisuudet on keskitetty Hämeenkaan Jämille. Jämillä on vaellus, hiihto, koiravaljakko ja moottorikelkkailu reittejä. Alueella on lentokenttä, jossa harrastetaan erilaisia ilmailuun liittyvää toimintaa. Jämillä on hiihtotunneli, golfkenttä, leirintäalue, majoitusliikkeitä ja ilmailumuseo.
4.8. Kuvailu, kulttuuripiirteet	Jämijärvi toimi pitkään eränkävijöiden metsästysmaina. Pysyvän asutuksen alue sai keskiajalla, jolloin se keskittyi järven itäpuolelle järven rannan tuntumaan edullisille viljely- ja kalustusalueille. Väestön kasvaessa Jämijärven läntinen puoli asutettiin 1700-luvun puolivälistä alkaen. Asutus on keskittynyt teiden tuntumaan metsäisten saarekkeisiin sekä lähiympäristöstään kohoaville alueille ja paikoille. Jämijärven rannoilla on jonkin verran loma-asuntoja. Jämijärven keskustan asutus on leviämässä länteen päin, johon kaavoitettu pientalorakentamiselle paikkoja. Alueella on paljon maa- ja karjataloutta mikä näkyy maisemassa uusina suurina maatalous-, navetta- ja pihattorakennuksina. Tyhjilleen jäävät vanhat rakennukset uhkaavat hävitä pihapiireistä ja maisemasta.
5. MAISEMAKUVA	Jämijärven ympärillä olevat pellot ovat kumpuilevia ja pienipiirteisiä mikä luo mielenkiintoisen ja vaihtelevan maiseman alueelle. Parhaimmillaan alueen maisema on Kontin, Pyydönniemen, Kierikankylän ja Kauppilankylän ympäristöissä. Peltojen, vesistön ja rakennetun kulttuuriympäristön luoma vaihteleva maisema eroaa muusta satakuntalaisesta viljelymaisemasta pienipiirteisyydellään. Jämijärvi sijoittuu Lounaismaan ja Suomenselän maisemamaakuntien vaihtumisvyöhykkeelle. Etelän ja lännen suunnassa näkyvä Hämeen kangas rajaa voimakkaasti maisemanhorisonttia. Maanviljelylle edelliset savikot sijoittuvat järven ympärillä. Savikoilla vaihtelevat mosaiikkimaisesti peltojen ja metsäsaarekkeiden kulttuurimaisema. Asutus on melko harvaa ja se on keskittynyt suurimmaksi osaksi vesistö läheisyyteen. Jämijärvi on edustava kokonaisuus, jossa on piirteitä Suomenselälle tyypillisestä pohjoisesta etelään suuntautuvista harjujaksoista sekä suhteellisen suuresta suomaiden määrästä. Korkeussuhteiltaan alue on vaihtelevaa ja kumpuilevaa.

6. RAJAUS	<p>Jämijärven alue rajautuu etelässä Hämeenkankaan reuna-alueella olevaan melko rikkonaiseen metsikköön, jonka taakse raivatut viljelyalueet ovat järven rannassa olevaa huomattavasti tasaisempia ja iällisesti uudempia. Lännessä alueeseen otettu mukaan Palolahteen laskevien ojien luode-kaakko suunnassa kulkevat laaksot metsäisine saarekkeineen. Pohjoisessa Jämijärven keskusta alueeseen kuuluu lähinnä Jämijärven kirkon ympäristö. Idässä alueen reuna kulkee soistuneen metsäharjanteen mukaisesti.</p>
7. KUVAILUTEKSTI	<p>Jämijärven maisema-alue jakaantuu kolmeen toisistaan poikkeavaan alueeseen. Eteläisin osa on Hämeenkankaan harjumuodostelman reuna-aluetta, jossa kangasmetsä kohoaa voimakkaasti, luoden maisemallisesti lappimaisen tunnelman. Maisema-alueen kaakkoisessa osassa on parhaiten havaittavissa harjunmaista maisemarakennetta. Maisema-alueen keskiosan sydämenä on Jämijärvi rantoineen ja saarineen. Järven savisilla ja rehevillä rannoilla aaltoilevasti polveilevat peltoalueet joiden lomassa karuimmilla kohdilla on metsäsaarekkeita ja suoalueita. Jämijärven keskellä olevista saarista osaa viljellään, mikä on Satakunnassa harvinaista. Jämijärven maisema on keskiosassa vaihtelevaa ja pienipiirteistä. Maisema-alueen laajan pohjoisosan ominaisinta maisemaa ovat lukuisat pienet kalliomaastot, joiden välissä on runsaasti pieniä puroja ja jokia. Pohjoisosan pellot ovat tasaisia ja eroavat selvästi Jämijärven ympärillä olevasta kumpuilevasta viljelymaisemasta. Jämijärvi sijoittuu Suomenselän maisemamaakuntaan. Maisema-alue sijoittuu kahden maisemamaakunnan, Suomenselän ja Lounaismaan, vaihtumisvyöhykkeelle, mistä johtuen sillä on kummankin alueen piirteitä maisemassa.</p> <p>Pysyvä kyläasutus asettui noin 1300-luvulla ensin Jämijärven itäiselle puolelle, josta se 1700-luvun puolivälin jälkeen laajeni koko järven ympärille. Asutus keskittyi sille otollisiin paikkoihin, järven rantoihin, jossa oli mahdollisuus maanviljelyyn ja kalastukseen. Alueelle tyypillisesti talot sijaitsivat metsien ja peltojen laidoilla muuta lähiympäristöstään hieman korkeammalla olevalle paikalle tai järven rannan tuntumassa. Jämijärvellä on säilynyt jonkin verran 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun talonpoikaisarkkitehtuuria edustavia rakennuksia. Kontin talon aitta vuodelta 1553 on ainoa rakennus Jämijärvellä muistona uudisasutuksen ja eränkävyn murrosajalta.</p> <p>Jämijärven ympärillä olevat kumpuilevat ja pienipiirteiset pellot luovat mielenkiintoisen ja vaihtelevan maisemakuvan alueelle. Parhaimmillaan alueen maisema on Kontin, Pyydönniemen, Kierikankylän ja Kauppilankylän ympäristöissä. Peltojen, vesistön ja rakennetun kulttuuriympäristön luoma vaihteleva maisema eroaa muusta satakuntalaisesta viljelymaisemasta pienipiirteisyydellään. Etelän ja lännen suunnassa näkyvä Hämeenkangas rajaa voimakkaasti maisemanhorisonttia. Maanviljelylle edulliset savikot sijoittuvat järven ympärillä. Järven rannassa vaihtelevat mosaiikkimaisesti peltojen ja metsäsaarekkeiden kulttuurimaisema. Asutus on melko harvaa ja se on keskittynyt suurimmaksi osaksi vesistö läheisyyteen. Jämijärvi on edustava kokonaisuus, jossa on piirteitä Suomenselälle tyypillisestä pohjoisesta etelään suuntautuvista harjujaksoista sekä suhteellisen suuresta suomaiden määrästä. Korkeussuhteiltaan alue on vaihtelevaa ja kumpuilevaa.</p>
8. ARVIOINTI	
8.1. Arvoluokka	Maakunnallisesti merkittävä
8.2. Arviointiteksti	<p>Jämijärven kulttuurimaisema edustaa Suomenselän ja Lounaismaan karua vedenjakajaseutua, missä maisemaa hallitsee Hämeenkankaan harjumuodostuma. Maisema-alueen pellot ja asutus ovat sijoittuneet alueen keskellä olevan Jämijärven tuntumaan. Viljelymaisema on alueelle tyypillisesti kumpuilevaa ja vaihtelevaa. Peltoalueet ovat melko pieniä ja muodostavat metsäisten saarekkeiden kanssa mosaiikkimaisen maisemakuvan.</p>
9. LIITTEET	
9.1. Karttaliitteet	
9.2. Valokuvat	